

“Mevsim sonunda sahnelerimiz..”

Seyirciyi etkisi altına alan oyun «Fadik Kız» dan bir sahne.

Tiyatroda oyun seyredilirken duyulan zevk, bir san'at zevkidir. Her san'at dalı kendine özgü bir çeşitte etkiler, onu dilsündürür, hayalini geliştirir, duygularını derinleştirir. Tiyatronunda seyirci üzerinde böyle bir etkisi vardır. Tiyatro seyredilerek dinlenen bir konuşma san'atıdır. Konuşma en az iki kişi arasında geçen bir olaydır. Bu iki kişiden birinin hiç söz söylemediği de olur. Ama bu susma bir karşılık sayılır. Çünkü tiyatrodaki asıl olan davranışların nedenleri bakımından bu iki kişi arasında çekişmeli bir durum bulunmasıdır. Böyle durumlar olağandır. İki kişi her zaman aynı görüşte olmaz: İstekleri, çıkarları birbirlerine karşı gelebilir. O zaman iki kişinin davranışları arasında bir çekişme olur. Pek tabii bu çekişme ya gittikçe gerilir, neticesi fenaya bağlanır. Ya da ara yerde gerginlik yaratan nedenler ortadan kalkarak netice tatlıya bağlanır. İşte olayların bu gelişimlerde ortaya döktüğü nedenleri bilmek, bizde çeşitli merakların uyanmasına sebep olur. Çünkü günlük yaşamımızın içinde çeşitli çekişmeler vardır. Bunların çoğu sürüp giden çekişmelerdir. İşte bu tip durumları ele alarak, onu nedenleriyle birlikte ortaya koyan candıran gösterilere (Oyun) diyoruz. Bir oyunda ele alınan karşılık ile ilgili iki kişi olduğu gibi, iki tarafta olabilir. Bu taraflardan biri bazen, alle, meslek ya da bir insan çevresi veyahut süregelen toplumsal gerçekler, inançlar ve yargılamalarda olabilir.

Oyunu kuralına göre, seyirci olmadan oyun gerçekleştirilmez. Çünkü oyun, yazarın metinde uyguladığı düzen kavramına göre başı ve sonu birbirine bağlı bir bütündür. Oyun bir ağ gibi örülmüştür. Dolayısıyla oyunun bütünlüğü ancak seyircinin kafasında canlanır. Seyirci kendi kişiliği yanında, oyundaki düzen içinde düşünmeye koyulan bir oyun kişisidir. Oyun sırasında seyirci de oyuncu gibi düşünüşte yaşayan bir insandır. Oyun biter bitmez bu yaşantı yerini günlük normal yaşantıya bırakır. Demek oluyor ki seyirci de (Oyuna) katılıyor. Yani oyunun üçüncü şahsı oluyor. Oyunun dolayısıyla tiyatrodaki gerçeği budur. İşte bu gerçeği bilen oyun yazarı konunun seçiminde karşılık durumu ile ilgili nedenlerin seyirciyi ilgilendirecek nitelikte işlenmesine, olayların gelişmesinde oyun düzeninin oyuncu için ussal bir zorunlukla kurulmasına önem verir. Nedenler ve oyun karakterlerinin yorumlanmasını, bu bakımdan sıra-

(Devamı 5. sayfada)

sında oyuncunun uzun araştırma ve gözlemler yapmasına yol açar. Dolayısıyla birbirine uymayan yorumlar çıkabilir. İşte bu koşullar altında yeni bir tiyatro adamı tipi doğmuştur. Sahneye koyucu. Bizde bunun adına rejisör diyoruz. Sahneye koyucu, ışık, dekor, kostüm, kontiviteyi bir tek yorum içinde mütelaa eder ve düzenler.

Seyircinin de oyunun gerçeğini bilmesi, dışarıyla ilgisini kesip oyun içinde yaşaması, ağlarsa oyun içinde ağlaması, gülerse oyun içinde gülmesi gerekir. Onun için okul sıralarından başlayarak yarının seyircisinin yetişmesine dikkat edilmesi gerekir. Tiyatro ömür boyunca yetişkin insanın eğitimine yardım eder. Eğitimcilerin dediği gibi (İnsan eğitimine götüren belli başlı yollardan biri tiyatrodan geçmektedir.) Tiyatro için resmî bütçelerden yapılan fedakârlığın esas gayeside budur.

Şüphesiz her devirde ve her yerde tiyatro ile ilgili bir takım güçlükler, çeşitli problemler ortaya çıkabilir. Bunların çözümü de tiyatro ile doğrudan doğruya ilgili kimsele-
rin, bu san'atın içinde yoğrulmuş, ihtisas sahibi olmuşların kendi işidir. Bu gibi hallerde yazarını, san'atçısını, yöneticisini, seyircisini konuşturmak yerinde olur tiyatronun. Tiyatro dışında bir otoritenin oyun seçmesi, oyuncuların işine karışması, seyirci adına konuşması doğru değildir. Ne varki: Son senelerde bu tip hareketlerle karşılaşıyoruz. Halbuki otoritelere düşen görevi şöyle sıralayabiliriz tiyatro adına: Tiyatro eğitimi için okullar açmak tiyatro tahsili için kabiliyetli ve hevesli gençlere burs sağlamak, bölge tiyatrolarını açmak, özel tiyatroların omuzlarında yükü biraz azaltmağa çalışmak, öğrenci ve halk için ucuz temsiller verdirmeye çalışmak (rüsümün ayarlanması ile) işçilerin eğitiminde, köylünün eğitiminde gezginci tiyatroların kurulmasına ve resmî tiyatroların yurt sathını içine alan turneler tertiplemesini sağlamak gibi. İşte tiyatromuzun gelişmesi bunlara da bağlıdır da...

HİLMİ KURTULUŞ